

Rézműves Mihályné

„Linaként ismer a közösségem és a pedagógusszakma”¹

1939. november 2-án születtem Hodászon. Tízéves koromig csak cigányul tudtam beszélni, a szüleim nem sokat törődtek az iskoláztatással, nem íratnak be az iskolába. Abban az időben nem volt kötelező a cigányoknak iskolába járni. Mint akkoriban a legtöbb cigány gyerek, én is azt utcán tanultam meg magyarul. Elszöktem az iskolába. Amikor beállítottam az osztályba, Tóthné, a tanító néni csodálkozott a legjobban, amikor megpillantotta a fekete szemem és a fekete hajam.

- Hát te ki vagy? Miért jöttél?
- Iskolába szeretnék járni.

¹ Rézműves Mihályné Lina szakmai életútja 1968-ban kezdődött, amikor létrehozta az első kétnyelvű nemzetiségi óvodát Hodászon. Legutóbb idén áprilisban szerepelt az MTV1 Életkerék című műsorában, ahol lánya, Rézműves Melinda beszélt az első Roma Tájház jelentőségéről. Melinda kérésére édesanyja megmutatta az óvoda épületét, amely egészen 2009-ig szolgálta a telepen élő cigány gyermekek nevelését. A 74 éves óvónő elmondta, hogy még ma is szívesen dolgozna és osztana ételt a gyermekeknek, mert „nagyon nagy szegénység van, és sajnos sokat éheznek a gyerekek”. Az 1970-es években számos hazai és nemzetközi média számolt be az óvodában folyó munkáról, a közösség életében bekövetkezett eredményekről. Diósi Ágnes szociográfus és Réger Zita nyelvész visszatérő vendégei voltak az óvodának, és többször is írtak az óvoda egyedi munkájáról és közösség hagyományairól. Lina három generációt nevelt fel és adott számukra esélyt az iskola sikeres elvégzéséhez. Munkája elismeréseként megkapta a Munka Érdemrend ezüst fokozatát, majd 1995-ben az elsők között vehette át a Kisebbségekért Díjat. Az általa kifejlesztett úgynevezett nyitott óvoda módszerét, mely révén a gyermek a szülővel együtt lehet jelen az óvodában, ma a Gyermekházakban próbálják bevezetni, megtanulni. Jelenleg Hodászon él. A közölt szöveget Rézműves Melinda állította össze édesanyja kéziratos feljegyzéseiből.

– Hol vannak a szüleid? Van apád és anyád?

– Van, csak nem törődnek velem.

Nem volt füzetem, könyvem és ceruzám, de mentem minden nap az iskolába. A tanító néni vett nekem füzetet, és én tanultam. Elvégeztem a hetedik osztályt, amikor engem is utolért a cigányok törvénye, ugyanis apám férjhez adott. Ez volt a régi szokás. Megszültem az első gyermekemet, és a fiam már egyéves volt, amikor megbeszéltem anyósommal, hogy vigyázzon rá, míg én esténként iskolába járok. Így egy héten kétszer jártam esti iskolába, és elvégeztem a nyolcadik osztályt. Ekkor a férjem Pesten dolgozott, és megengedte, hogy tanuljak. Három gyermekünk született, mindannyian már családot alapítottak. A gyermekek közül csak a lányom, Melinda tanult tovább, néprajzkutató lett.

Édesapám állatokat tartott és faluról-falura járt, hogy kacsa- és libatollat vásároljon. Édesanyám áldott jó asszony volt. Főzött, mosott, tisztán járatott az iskolába. Kislánykoromban nagyon szép hangom volt és Sója Miklós esperes úr kántornak választott a kis cigány kápolnában. Én kezdtem meg az énekeket, és felolvastam az „apostolt”. A faluban 1968-ban nagyjából 800 cigány élt. Vass József, a Hazafias Népfront járási titkára eljött Hodászra és látta a cigánytelepet. Látta, hogy a gyermekek nem szeretnek iskolába járni. Beszélt az ott élő szülőkkel, hogy ha volna óvoda, engednék-e a gyermekeiket az óvodába? A szülők nagyon megijedtek, hogy el akarják venni a gyermekeiket. Ezután megkérdezte, hogy az asszonyok között van-e valaki, aki elvégezte az általános iskolát, és vállalná, hogy játszana a gyermekekkel. Senkinek sem volt meg a nyolc osztálya, és a feladatot nem is vállalta egyikük sem:

– Dehogy küszködök én azokkal a rossz pulyákkal, elég nekünk a sajátunk! – volt a válasz.

– Akkor kit ajánlanának?

– Linát, az elvégezte a nyolc osztályt, és szereti a gyerekeket, ha ő lesz, akkor elengedjük a pulyákat.

Kijelölik az óvoda épületét

Eljött hozzám a járási titkár és elmondta, hogy mit beszélt a telepen a cigányokkal. Elbeszélgettünk, és engem is nagyon érdekelt az, hogy miért nem szeretnek iskolába járni, miért nincs meg a nyolc osztálya rajtam kívül senkinek. Szívesen elvállaltam, hogy foglalkozok a kicsikkel. Kerestünk egy szép füves területet a telepen. Ott egy szülő azt mondta, hogy menjünk el onnan távolabbb, mert neki fáj a feje, ő nem bírja a zajt. Elmentünk egy másik területre, onnan is el akartak zavarni, de erélyesen szóltam, hogy innen nem megyünk el, mert ez a telek nem a tied, hanem a tanácsé. Így ott maradtunk. Kezdetben öt gyermekkel foglalkoztam. Énekeltünk, játszottunk. Nagyon nehéz volt egyedül boldogulni, mert a nagyobbak, a 12-14 évesek zavarták a játékunkat. Második nap már 20 gyermek várt. Vittem nekik almát és törölközőt. Nem tudtak önállóan mosakodni, segítettem és magyaráztam nekik, hogy előbb jól megmosod a kezedet és az arcodat és aztán fogjátok megenni az almát. Közben alapvető viselkedési szabályokat is tanultunk.

Vass József néhány nap múlva ismét eljött hozzánk, és csodálkozott az eredményeinken. Láta, hogy minden foglalkozást kézmosással kezdünk. Hozott mokkacukrot, amit a gyermekek nem ismertek, és addig nem tették a szájukba, amíg cigányul nem mondtam nekik, hogy megehetik. Nemsokára szép tiszta ruhában voltak, felöltözve, megfésülve, megmosdatva jártak a foglalkozásokra. Később karókkal és zsineggel jöttem a gyermekekhez. Együtt levertük a karókat és kihúztuk a zsineget, elkerítettem magunknak a játszóteret, így a nagyobbak nem zavartak, és már jobban éreztem magam. Ekkor jött létre a madzagóvoda. Mondtam Vass elvtársnak, hogy kis székek kellenének, mert a földön ülnek a gyerekek. Egy hét múlva hozott 25 széket. Meg kellett tanulni a széken ülni és úgy enni. Süteményeket sütöttem nekik, és nagyon boldogan ették, majd meghasadt a szívük örömeikben. Mindig vittem valamit a foglalkozásokra. A szülők is látták, hogy szívvvelélekkel foglalkozom a gyerekekkel, és ők is segítettek, fegyelmezték a nagyobb gyermekeket, hogy ne zavarjanak a foglalkozásokon.

Kértem, hogy ajándékozzanak nekünk homokozó játékokat. Mindent megkaptam, amit kértem. Egy héten háromszor jártam a telepre foglalkozást tartani. A munkát a következő évben is hasonló módon folytattam. 1969 nyarán a művelődési osztály vezetője látogatott meg a cigánytelepen. Ekkor harminc gyermekem volt. Megmutattuk, amit tanultunk, tetszett az osztályvezetőnek. 1969-ben elkezdtek építeni az óvodát. Sok látogatónk jött a megyétől és a járástól, és azt kérdezték, hogyan boldogulok a gyerekekkel? Azt válaszoltam, hogy szeretem őket és nagyon okosak, lehet velük bánni, csak legyen, aki törődik velük. Ekkor nem fizettek nekem ezért, csak azt szerettem volna megmutatni, hogy érdemes óvodát építeni nekünk.

Az óvodát társadalmi munkában építettük a hodászi termelőszövetkezet és az állami tangazdaság segítségével, a szülők munkájával. Én serkentettem munkára az anyákat, míg a férjem az apákat. 1971. szeptember 1-jén megkezdődött az óvodai tanév. Ekkor még nem kaptak étkezést a gyermekek. Én vittem lisztet, krumplit, és amire szükség volt, hogy délig ne éhezzenek. Később már kaptunk tízórait, és a boltban is vásárolhattam. Volt egy füzet, amiben vezetni kellett a kiadásokat. 36 gyermeknek kellett vásárolnom, a költségeket a tanács fizette. Később kaptunk ebédet is. Minden rendben lett, de kerítésünk még mindig nem volt. Egy év után azt is megcsináltattuk.

Nyolc évig dolgoztam mint dajka, tolmács, mosogató, takarító, vízhordó és fűtő. Hordtam az ebédet kis szekérral a két kilométerre eső magyar óvodából. Öt képesítés nélküli óvónő szerzett diplomát az óvodámban. Jó ugródeszka volt számukra, hogy a cigány óvodában dolgoznak. A főiskolára könnyebb volt bejutniuk, mivel ott azt gondolták a tanárok, hogy majd a diploma megszerzése után továbbra is itt maradnak, ezért könnyebben felvették őket. Megszerezték a diplomát, de sajnos nem maradtak itt.

Évek óta foglalkoztatott az a gondolat, hogy tovább kellene tanulni. Erre csak 1977-ben került sor. Írtam az oktatási miniszternek egy kérelmet, hogy szeretném elvégezni a főiskolát, és engedje meg, tekintettel a többéves szakmai munkámra, hogy gimnázium nélkül felvételizhessek a főiskolára. Amikor a kollégáknak elmondtam, hogy kinek írtam, volt, aki kinevetett, de amikor megkaptam a választ, hogy mehetek felvételt tenni, akkor nagyon csodálkoztak. 1980-ban közepes diplomával végeztem. 1984-ben engem neveztek ki vezető óvónőnek. Ekkor négy évig egyedüli óvónőként dolgoztam, két dajkával és egy konyhai kisegítővel. Nem jöttek az óvodába dolgozni az óvónők, csak azzal a feltétellel, ha átadom a vezetést. Lemondtam a vezetői beosztásról, és így kineveztek még egy óvónőt mellém.

Ha valami miatt nem tudtam dolgozni, akkor másnap a gyerekek sem mentek óvodába. Öt éven keresztül nem volt egyetlen szabadnapom sem. Az első nyolc év alatt nagyon sokat fejlődött az óvoda, a tanács napi háromszori étkezést biztosított ingyen. A patronálóink felépítették a második csoportszobát és a fürdőszobát. A telep is sokat változott. Eltűntek a putrik, és helyettük szép, egészséges házak épültek. A gyerekek rajzán mérhettem le igazán a változásokat. Nyolc évvel ezelőtt, ha eléjük tettem egy papírt, hogy rajzoljanak egy házat, akkor a papír sarkába került egy kis kunyhó, pici ablakokkal. Most meg palotákat rajzolnak, olyat, ami ha nekik nincs is, de szeretnék, ha lenne.

Azt mondtam régen, hogy bár ne mentem volna férjhez, mert akkor tanulhattam volna. Negyvenéves koromra elértem, amit akartam, diplomás óvónőként dolgozhattam az óvodámban. Az óvoda a szülők felé a nyitottságával volt különleges, ide bármikor bejöhettek és láthatták a munkánkat, és azt, hogy a gyermekek jól érzik itt magukat, sokat foglalkozunk velük.

A gyermekeknek a kétnyelvűség jelentette a biztonságot. Szeptemberben a kiscsoportos gyermekek semmit nem tudtak magyarul, itt tanulták meg a mondókákon keresztül a nyelvet. Nagycsoportos korukra mindkét nyelven biztonsággal ki tudták fejezni magukat.

Délután sokszor a házamhoz is eljöttek a szülők, hogy segítsék nekik kérelmet írni, vagy válaszoljam meg a hivatalos leveleiket, ilyenkor otthon kevesebb idő jutott a családra. A társadalmi megbízatásokat a közösség érdekében mindig elvállaltam, a telepen élők élete sokat fejlődött az óvoda működése alatt, úgy érzem, egy biztos hálót jelentett a családok életében.

Idézetek Rézműves Mihályné naplóbejegyzéseiből

1988. szeptember 5. hétfő

Ma már nyolc új gyerek jött az óvodába. Három gyerek nagyon sírt. Gyöngyike, Csaba és József közben cigányul mondták a magukét és úgy sírtak. Gyöngyike azért sírt, hogy biztos meghallja a nagymamija, hogy sír. Mikor megmutattam, hogy mit hoztam nekik, csokit és Rudit, minden síró beferezte a sírást. Zoltán és Dániel hazaszöktek, azt mondták, hogy majd jönnek holnap. Rita sírt, hogy nem akar ráülni a WC-re. Délután mindenki jól pihent.

1988. október 20. péntek

Ma sétálni voltunk, megfigyeltük a zöldségeket. Megnéztük, hogy a szőlőt hogyan préselik és megkóstoltuk a mustot. Kérdezték, hogy miből van, s hogy ebből lesz a bor? Mondták, hogy édes. Vittünk az oviba karalábét és répát, amit együtt megmostunk és meg-eztünk. Elmondták, hogy az anyukájuk levesbe teszi, és nyersen még nem ettek se karalábét, se sárgarépat.

1988. november 11. péntek

Ma a Magyar TV volt az óvodában. Ebédvárás volt a kiscsoportban, közben nyelvtörő mondókákat mondtak. Mikor megjöttek a tévések, az udvaron voltunk és körjátékokat játszottunk. A nagycsoportban forgattak a tévések. Mesemondás után mindeki jól pihent délután.

Épül az óvoda